

BOOKA.

Knjiga **194**

FILIP GRUJIĆ
I ONDA OPET, IZ POČETKA

© Filip Grujić, 2023.

ZA IZDAVAČA

Ivan Bevc

Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Cara Dušana 68

office@booka.in

www.booka.rs

IZVRŠNA UREDNICA

Sanja Bogićević

LEKTURA

Vesna Kalabić

KOREKTURA

Nevena Bojčić

PRELOM

Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA

Diana Adili

ŠTAMPA

DMD štamparija

Beograd, 2023.

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez
pismene saglasnosti izdavača.

FILIP GRUJIĆ
I ONDA OPET, IZ POČETKA

DEO PRVI

Rastanci

PRVO POGLAVLJE

Mermerna ploča i jedan kombi

1.

Radnici su dugo stajali nad kovčegom u trebinjskoj kući porodice Brstina.

Zagledali su se.

„Ovo je sila od kovčega“, rekao je jedan od njih.

Kad su se u sobi pojavili deda Milan i njegov brat Miloš, bilo je jasno da je vreme za akciju. Trebalo je podići kovčeg u kojem je bio pradeda Laza, razumljivo, njihov otac. To je bio prvi put posle deset godina da su Milan i Miloš bili u istoj prostoriji.

Za to vreme, ispred kuće stajali su baba Mara i Nenad. Baba je pušila, a moj petnaestogodišnji otac je zbog toplote otkopčavao jedno dugme na košulji. Odjednom, čuo se tup udarac iz kuće. Nenad je pogledao u svoju mamu.

„Milane?“, viknula je Mara.

Milan ništa nije odgovarao, ali su se iz kuće mogli čuti razni uzvici.

„Guraj levo... levo!“, dopirali su iz kuće poznati glasovi.

„Ne može više, nazad, nazad!...“

„Puštaj, ajde...“, čuo se Milanov glas.

Zajapureni u licu, Milan, Miloš i dva radnika izašli su iz kuće bez kovčega. Mara i Nenad su im krenuli u susret. Svi su stali ispred prozora kuće.

„Milane, šta se to dešava?“ , upitala je Mara.

„Ne može, ne možemo da ga proturimo kroz hodnik, na prevoju se zaglavi, ni napred ni nazad...“

Sva četvorica su stala da gledaju u prozor. Miloš je digao obe ruke uvis, odoka izmerio visinu prozora i pobednički se okrenuo ka radnicima.

„Ovde nema preko metar šezdeset. Ostanite vas dvojica ovde, a Milan i ja ćemo kroz prozor da ga turimo“, rekao je i pogledao u svog brata, koji nije mogao da zadrži osmeh. Miloš je samo odmahivao glavom.

„Otac nam je umro, a ti se smeješ“, dodao je Miloš, u tom trenutku pukovnik u penziji.

„Udariću te u glavu“, pripretilo mu je Milan.

Odmeravali su se neko vreme, a onda su pomirljivo otišli u kuću, dok se u dvorištu polako skupljalo dosta sveta. Pored Mare i Nenada, pojavile su se i prve komšije, kao i preživеле žene rudara, bivših kolega mog pradede, čiji se kovčeg tako nespretno zaglavio.

„Jedan, dva i o-ruk!“ , dopiralo je iz kuće.

Na prozoru se pojavio kovčeg, a za njim i Milan i Miloš, koji su uspeli da ga podignu i predaju radnicima.

„Drž' tu, pašće, hvataj to!“ , vikao je moj deda na radnike.

Dve gospođe koje su došle da isprate Lazu gledale su u kovčeg kako visi s prozora i odmahivale glavom.

„E, moj Lazo, kako u životu tako i u smrti, uvek izlaziš kroz prozor“, rekla je jedna gospođa drugoj, a ova se setno nasmejala i pogledala u svoju drugaricu.

Njihov razgovor nije ostao neprimećen kod mog oca i moje babe.

„Šta govore ove?“, pitao je Nenad.

„Govore da ti je deda bio kurvar“, odgovorila je moja baba.

2.

Deda je svog oca sahranio u prevelikom kovčegu, moj otac je dedu sahranio u premalom. Tako to ide. Sve proguta vreme. Kompjuteri su bili teški kao brodovi. Sad su manji od kapi kiše.

Deda je bio krupan čovek, pozamašne kilaže i prodornih, plavih očiju. Voleo je jednu sliku iznad svoje fotelje, sasvim nepoznatog ruskog autora – starac hoda po snegu i oslanja se o štap, a na glavi ima maramu. Oko njega ništa, čistina, bela površina, sneg, bez početka i kraja.

„To je lepa slika“, rekao mi je godinu dana pred smrt i potvrdno klimnuo glavom. Nešto je, očigledno, objasnio sebi.

Pogledao sam u sliku i primetio da ram stoji ukrivo. Baba je ušla u sobu i donela dedi lekove i čašu vode.

„Popij ovo, sve odjednom“, rekla mu je glasno. „Samo nemoj da se ugušiš. Sećaš se kako si štucao prošle noći? Nisam oka sklopila.“

„Kao da ja volim da štucam“, pobunio se moj deda.

Deda je slabo čuo, a još slabije razumeo. Ali je osetio babino prisustvo i uzeo lekove. Baba je nestrpljivo čekala da završi.

Noć pre toga je prikleštila prste na vrata, kad ih je promaja zalupila, a ona se naslonila na dovratnik da se nadiše. Karotide su joj osamdeset pet posto začepljene, što dovodi do čestih vrtoglavica i zujanja u ušima. „Podstanar u glavi“, kaže, „kao da je sve vreme tu, a nisam luda.“ Dunula je

košava, ceo grad je smrdeo na pokvarena jaja, dunula je i zalupila vrata, a ne bi tako bilo, zaista ne bi, da nije zaboravila da zatvori ulazna. Prst joj je bio toliko otekao da je morala da skine burmu.

„Ako je polomljen, biće gadno“, objasnio joj je lekar. Ali izgleda da nije. Tako makar deluje. Suviše je bila velika gužva u domu zdravlja.

„Pogledaj mu noge, modre kao šljive. A papučice pune vode. Svake večeri prospem makar tri čaše. Ali izgleda da se to biljkama dopada, ta ustajala voda. Odjednom su živnule.“

„Meni nešto govoriš?“, pitao je deda i tupo pogledao u svoju ženu. Plave oči, slovenske, naspram crnih očiju moje babe – ugarak nakon loženja.

U tom pogledu je bilo sve, od mržnje do poverenja i zahvalnosti.

Samo stari ljudi umeju da gledaju tako.

„Sa Andrejem pričam, ne brini ti ništa.“

Kad je to bilo? Može biti pre šest-sedam godina. Otac nije bio tamo, znači već su bili zakrvljeni. Tako, možda godinu dana pred smrt. Možda je otac i bio tu, samo što je otišao do toaleta? Tad ga je šećer napao a da to nije ni znao, svaki čas je išao da piša, mislio je da ima uvećanu prostatu ili već nešto što dolazi s godinama. Možda je bilo i tad? Ne, mora biti da je bilo kad su već bili posvađani. U suprotnom bi on namestio ram za sliku da stoji kako treba. Nerviralo bi ga što je ukrivo.

U sedećem položaju, kakvog ga se ja sećam, deda je delovao poput planine. Ovako mrtav, naprotiv, stao je u urnu visine dvadeset centimetara, koja je, zatim, stala u kolumbarijum dimenzija 64 x 64 centimetra. Čisto da uporedimo, to nije ni vaza za buket ruža, niti je širina laptopa na kojem trenutno kucam. Moj deda, grdosija, spao je sa sto trideset kila na manje od sto trideset grama.

Urna je, kažu, hermetički zatvorena posuda sačinjena od trajnog materijala. Ona se ne rastvara, retko se otvara, a devedesetih godina bila je pogodno sklonište za čuvanje novca.

To je, verujem, mom dedi sad sasvim nevažno. Sumnjam da nekud planira da pobjegne.

Na sahrani je bila i Nađa, pala je u nesvest dok su spuštali urnu u zemlju. Ne od tuge, već od toplote. Bio je jul. Grozan jedan mesec. Pogledao sam u oca, ne znajući šta da radim.

„Idi, uvek živima“, rekao je, a ja sam otrčao da vidim šta se događa s Nađom.

Došla je sebi, a deda je otišao dole.

Sreća je bila što je sahrana, pa se nije primetilo da joj se na crnim pantalonama ocrtala fleka od pišačke.

Opustili se mišići, zakratko. Telo se odmara, pušta, propušta, čeka mozak da kaže: „Ustaj.“

Idemo dalje.

3.

Ispred groba, na jedan od današnjih dana, stajali smo otac, moja baba i ja. Gledali smo u nadgrobnu ploču, tupo, kako se inače u grobove i gleda. Godišnjica je dedine smrti, mesec jul.

Peta ili šesta godišnjica? Možda i sedma. Lena ga nije upoznala, znači mora biti pre nje. Ako je Nađa pala u nesvest na sahrani, onda ga je ona upoznala. Koliko sam još posle toga bio s njom? Da li je Nađa upoznala Daru? Otac je Daru doveo u stan nedugo nakon što je moja majka upoznala Zorana, a njega sam upoznao kad su, majka i on, pokupili Lenu i mene na autobuskoj stanici nakon što mi je otišao prednji trap na kolima. Ali Darin dolazak u očev stan poklopio se s Nađinim odlaskom iz mog života.

Nisam više siguran.

Preklapalo se sve.

Turbulentno neko vreme.

Tako, peta ili šesta godišnjica. Pre će biti da je šesta.

Ne želim da proverim sa ocem, ne bi mu bilo pravo što se ne sećam kad je deda umro.

Vrabac je sletao na grob pored, a baba ga je pratila pogledom. Otac prati babin pogled, a ja očev. Vrabac odleće, dalje, da ga nikad više ne sretnemo, a babin pogled se zadržava na tom grobu.

„Bolje da smo uzeli ova zlatna slova“, rekla je, tek da bi nešto rekla. „Zgodno su ispupčena. Vidiš kako se ovom pored lepo vidi ime i prezime, a kod nas ništa.“

Gledam prezimena na nadgrobnim pločama, dedin komšiluk.

Hronično sam uplašen od smrti.

Pokušavam da racionalizujem.

Samardžić, prvi komšija, umro 2014. godine. Rođen 1952. godine. Živeo 62 godine. Ne umem da racionalizujem, ostajem u računanju. Samo da ga nadživim, to mi je jedina misao. Nedovoljno, suviše kratko. Levoruk sam, analize iz devedesetih godina tvrde da levoruki ljudi žive u proseku devet godina kraće od dešnjaka. Kakva užasna analiza!

Trebalo bi da budem prisutan. Razmišljam o toj reči, prisutan. Zar ne kažu to svi? Želim da budem prisutan. Ali šta to zapravo znači? Ne stižem da razmišljam o tome, čujem očev glas.

„Mama, sasvim se dovoljno vide slova. Zašto ti je to sad važno?“, pitao je moj otac.

„Samo mislim da bi bilo lepo da se vidi ime i prezime, da znaju ljudi kod koga dolaze na grob. Ništa više.“

„Niko mu ne dolazi na grob. Ti, Andrej i ja, a mi svakako znamo kako se Milan zvao. Čak mu ni rođeni sin ne dolazi.“

„Dobro, biću tu i ja jednom. Meni možda dođe i komšinica Violeta, oficirka“, dodala joj je čin.

„Dok ti umreš, ona će već davno biti mrtva!“, rekao je otac i iznervirano pogledao u nebo, dramatično kako bi uvek radio kad bi pričao sa svojom majkom. Kao da je tamo gore, iznad zemlje, a ne ispod ili unutar nje, odgovor. Odmahuje glavom, a odmahujem i ja. Ne zbog babe, već zbog njega. Mogao bi da se iskontroliše, pomišljam, ali ne govorim. Ipak je on svakodnevno s njom, a ja rekreativno. Baba nastavlja, ne obraćajući pažnju na njega. Godine iskustva, zajedno ih imaju preko sto pedeset.

„Zvaću u direkciju da ih zamolim da stave klupicu pored. Samo da nije metalna, zimi se uhvati hladnoća. Da mogu lepo da dođem i da se odmorim.“

„Ali, mama, kad ti ovamo dolaziš bez mene? Šta bi, uopšte, radila dugo pored groba?“

Ipak, guglao sam. Nisam više mogao da izdržim. *Do left-handed people live shorter?*

„Popričala malo s njim, eto šta“, odgovorila je već pomalo iznervirano. „Ovde je prijatan hlad. Mogla bih lepo da sednem, donesem kafu i kažem mu šta mi je na duši. I taman da se pripremim za smrt.“

„Uvek tako“, podigao je nemoćno obe ruke uvis. „Uvek govori takve stvari, a kad bi stavili klupicu, nikad ne bi sela na nju. Zapamti šta ti kažem, nikad.“

„Nisam još gluva, Nenade, vijuge mi, nažalost, rade i dalje punom parom.“

There is some evidence that left-handers are more likely to have minor accidents, says Chris McManus, but it's pretty insubstantial and I doubt if it's affecting the mortality rate very much at all. Nisam pročitao ceo članak, vratio sam telefon u džep. Bilo mi je lakše.

„Dobro, mama, hoćeš da zovem direkciju da stave klupicu?“

Odjednom, postaje mi smešno kad god izgovori tu reč. Klupica. Ne pristaje mu, građe je kao deda. Široka ramena, veliki stomak, uzan struk. Uprkos tome, privlačno lice. Mladež na desnom obrazu, seda brada, fino podšišana. Kosa srednje dužine, da se ne kaže ni da je previše uredna ni neuredna. Više, kaže Dara, fazonirana, ali bez ikakvih pomada. Pantalone spuštene kao kod Albanaca, kako kaže moj drugi deda, na pola dupeta. Kaiš posustao, raširio se, ostao u kojoj godini pre Dare, dok se još nije brinula o njegovoj kilaži.

„Lepo reci, hoću da pozoveš direkciju da stave klupicu, nemoj da okolišaš da ćeš ti zvati. Šta god je trebalo u životu, rešio sam. Je l' tako? Trideset godina, više od toga, četrdeset godina sređujem šta god da tražite, nastaviću i dalje, nikakav problem. Samo kažeš direktno – hoću da središ da stave klupicu i klupica će da bude tu.“

„Zašto je tvoj otac tako nervozan?“, pitala me baba nasmejano.

„Mama, tu sam, odmah pored.“

„Vidim te. Zar ne smem ni da se našalim sa svojim unukom? On je moja najveća sreća.“

„Ko mene jebe“, odgovorio je moj otac.

Ne znajući šta da kažem, odlučujem da namignem babi, stvarajući prećutni pakt. Unuk sam, ništa više od kvaliteta ne moram da posedujem da budem nečija najveća sreća.

Toliko su nam drugačiji svetovi, toliko smo udaljeni, da se razumemo bolje nego roditelji i deca. Gledajući u dedin grob, ne osećam bogzna šta; zapravo, ne osećam ništa.

Komad mermera, ne previše kvalitetan, eto to je. Ispod je, makar bi tako trebalo da bude, moja krv, čovek kojeg sam

poznavao, ali sve što vidim jeste isklesani mermer, sa slabšno ispisanim porodičnim prezimenom na površini.

Okrenuo sam se ka ocu; godinu dana pred dedinu smrt su se žestoko posvađali, tako da nikad više nije kročio u njihovu kuću, sve dok deda nije umro i tako mrtav izgubio sve svoje argumente. Deda je pred smrt poludeo, tu nema dileme; odnosno, ako nije poludeo, ako je to bila njegova istina, njegovog čisto biće, onda je on bio veliki gad.

„Trebalo bi da odemo do Trebinja da produžimo porodičnu grobnicu. Ističe nam najam krajem godine“, rekao mi je otac, a baba se, odjednom, živahno nadovezala na njega. Kako brzo potone, tako se još brže izvuče. Samo je potrebno reći ono što želi da čuje. Hercegovina.

„Jelda? Baš lepo, koliko dugo nisam bila u Hercegovini, mora da se sve sasvim promenilo. Čitala sam da su izgradili prelaz preko pruge u Bileći. Tu, na tom prelazu, jednom je moja drugarica, ova muslimanka... Kako se zvala? Njen otac je bio muftija, naučila sam zbog nje da čitam zdesna nalevo, tri puta preživeo atentat, oni bace bombu, on izađe u dvorište, oni pucaju, on se sagne da zaveže pertlu. Neke sreća prosto hoće pa hoće, a neki, kao ja, kuda prođu, sreća ne raste.“

„Amela, mama. Amela se zvala.“

„Amela, dabome. Vidiš ti kako ti je dobar ovaj tvoj otac. Sve pamti! Baš je pisalo da su izgradili taj prelaz... Šta sam pričala? Da mi je makar još jednom da odem tamo, da odem u Klepce i vidim kakvu su crkvu podigli. Tu nam je cela porodica, celo selo, sva imena na freskama, makar njih petnaest, svi pobijeni, čitava naša familija, tamo smo svi rod, ne znam je l' to čitko napisano, da se vidi?“

„Prvo, nisi čitala to, ko bi uopšte pisao o tome u Novom Sadu, nego sam ti ja ispričao kad sam išao prošli put na

groblje. Drugo, zvao sam te i tad da ideš sa mnom, ali tebi je uvek bilo ili toplo ili preteško.“

„Ja sam stara žena, Nenade, vrlo dobro znam šta govorim.“

„Dobro, mama. Hoćeš da idemo zajedno?“, pitao je, a tek kad sam video da gleda u mom pravcu, shvatio sam da je pitanje upućeno meni.

„Lepo zvuči... Ali zar ne može da se produži telefonski ili preko interneta?“

„Verovatno može, ali treba još neke stvari da sredim, pa sam mislio da odemo na neki trodnevni izlet, ti i ja. Dugo nismo putovali zajedno.“

Zatim, tišina.

„Ima vremena dotad, videćemo. Tek je jul. Treba Dragan da promeni klub, možda ću morati da popunim rupe tad.“

Dragan je iz okoline Užica, moj kolega, teniski trener. Radimo zajedno u klubu na Senjaku već tri godine. Nemam nikakve zamerke povodom njega. Žao mi je što menja klub. Lako je bilo pričati s njim. Jednom sam pomislio da bi on sigurno bio dobar otac, a onda se oženio i ispostavilo se da ga to ne zanima previše. Tako je to u životu.

„Dobro, sine. Vidi s vremenom. Prilagodiću se tebi.“

Okrenuo sam se ka ocu. Kako smo došli do ovog trenutka, tako naprasno?

„Jesi dobio novu grupu za treninge?“, pitao me je tek da bi prekinuo tišinu.

U tom trenutku, baba je potapšala mermer i spustila nekoliko zrna kafe na grob. Cveće smo već zamenili, staro za novo.

„Hajde, do sledećeg puta. Doviđenja“, rekla je mermernoj ploči.

„Mama, s kim to pričaš?“

„Šta te briga, imam ja svoje priče.“

4.

Došli smo do kola, a dogovor je bio da prvo ostavimo babu u njenom stanu, u visokoj kuli na Limanu, gde se preselila nakon dedine smrti, a oko nje komšinica do komšinice, sve same oficirke, kako ih ona zove, udovice oficira koje su ih redom nadživеле.

Zatim pravac do garaže koju je moja majka otkupila od nekog fudbalskog trenera u penziji. Štipa je na keju za obraze i govori: *Gde si, malecka*, a ona, navikla na lokalne šarmere, samo ubrza korak.

Nakon mesec dana provedenih između stanova, u lelujanju nakon raskida s Lenom, Darko mi je javio da njegov kolega s posla izdaje polunamešten stan u Višegradskoj ulici. Postalo mi je svejedno. Samo da što pre nađem svoj stan. Mesec dana sam spavao kod Darka u njegovom stanu. Jednom sam šetao u pet ujutru od Kopitareve gradine do Vuka, kad je došao s nekom Crnogorkom iz izlaska, a ona u krevetu zapomagala kao foka.

Otvorio sam babi vrata da uđe u kola, misleći da će sesti na prednje sedište, ali ona je odmahнула rukom.

„Sedite vas dvojica napred, meni je milo da vas gledam zajedno“, rekla je i stavila naočare za sunce. Pogledao sam je. Izgledala je kao napuljski šef mafije.

I onda nas gleda, a otac je posmatra u retrovizoru. Semafor po semafor, stižemo do njenog stana, a osoba prosečnog životnog veka provede čitavih šest meseci čekajući da se upali zeleno svetlo, kažu istraživanja.

Jedino, za babu, nisu uračunali one dve godine provedene u italijanskom logoru do oslobođenja. To bi joj smanjilo prosek.

Otac mi je tiho rekao: „Otrprati je do ulaza, pazi da ne padne, čekam te na parkingu.“

I mi izlazimo, ruku podruku. Jedan stepenik, drugi stepenik, poslednji je malo veći, njega treba prebroditi za kraj, i kad sam se uverio da više nema gde usput da padne, rekao sam joj da idem.

„Znam da ti je otac naložio da me ispratiš, to je lepo od njega. Ali on previše brine o meni. Sigurno bi mu bilo lakše da me nema.“

„Kakve su ti sad to priče?“, pitao sam je što sam opštije mogao.

Da li bi mu bilo lakše? Moguće. Da li bi želeo da mu bude lakše? Sasvim sigurno ne.

„Veruj mi, najlepši moj, sve ja znam. Svakog dana pokušavam da se setim da li nam je neko u porodici bio samoubica, ali nije niko! Zamisli, niko. Da makar imam taj gen, pa da skratim sebi muke. Ne živi mi se više, to kažem samo tebi, jer jedino ti umeš da slušaš. Ti si savremeni mladić, tvoj tata se naljuti čim mu kažem nešto takvo. I zato više i ne pokušavam da budem iskrena, kad me pita kako sam, kažem dobro, hvala na pitanju. Bila sam kod lekara u utorak, bila sam u petak, stalno me održavaju u životu, a zašto? Kažem ti, da mi je makar neko bio samoubica, ubila bih se, bez razmišljanja. Ali ja nemam to u sebi i sad svakog dana čekam da umrem, ništa više.“

A onda me je pogledala, kao da je nešto zaboravila.

„I ti da mi dođeš, da. To isto čekam.“

„Ali kad bi tebi neko bio samoubica u porodici, to bi značilo da bi bio i meni. Onda bih i ja imao taj gen. Samoubilački“, odgovorio sam joj nasmevano, da budemo na onoj drugoj, šaljivoj strani smrti.

„Jezik pregrizao! Šta govoriš to?“

„Govorim ono što ti govoriš!“

„Ali ja već previše živim! Postalo je besmisleno! Sasvim besmisleno!“

„Ne brini, doći ću brzo. Pa ćemo da se ispričamo o svemu“, rekao sam joj da bih je umirio.

Šta to *da se ispričamo o svemu* podrazumeva?

Sve ono što možemo da kažemo jedno drugom, a da odnos ostane nepromenjen. Možda granice ljubavi ne postoje, ali postoje one druge, granice iskrenosti. Zato se one ne prelaze. Da se ne naruši mukotrпно izgrađeno poverenje, ustaljen način komunikacije, jasna razmena.

Ti meni iskustvo, ja tebi mladost; odnosno, ti meni toplinu i ljubav, ja tebi razlog da se gura dalje.

Da li, onda, treba biti iskren? U oba slučaja gubimo i u oba slučaja dobijamo, takva je računica. Sve zavisi od toga šta je kome bitnije – ušuškanost ili otvorenost. Obe su istovremeno prijatne i neprijatne i dozivaju jedna drugu. Ušuškanost nije uvek lažna, kao što ni otvorenost nije uvek iskrena. I sve zavisi od trenutka – ima li šanse da se nešto promeni ili je ta prilika prošla.

Ali mi ćemo se ispričati o svemu, koliko možemo, nadajući se da ćemo prećutno umeti da razumemo šta određene tišine i zamuckivanja znače. Kao, na primer, kad kaže, u narednom trenutku:

„Toliko mi toga leži na duši, srce me boli kad vidim da se moja dva sina ne vole. Je l' ti pričao tata nešto?“

„Za Nikolu? Šta im je opet?“

„Reći će ti, sigurna sam. Duša me boli, na svakom mestu, ako duša uopšte postoji. A postoji, veruj mi, jer osećam da me boli, evo tu. Nije to ni starost, ni bolest. Meni je duša umorna.“

5.

Kada živiš u drugom gradu, sve staje u jedan dan.

Pre podne ideš na groblje, pričaš s mrtvima, vodiš razgovor o samoubistvu, a već narednog trenutka odlaziš po kombi koji prevozi hemikalije za svinje, a koji je u više navrata prevezio i moje stvari tokom silnih selidbi.

Otac me je svaki put selio, a iako je raspon između prve i ove, zasad poslednje selidbe, veći od deset godina, nije odustao od ideje o sebi kao konjini koja voli da rmbači.

Ispred garaže nas je čekao Zoran, mamin novi partner – kako to gordo zvuči! Za razliku od mog oca, Zoran je sportski tip, sitnije građe, ali željan da pomogne i da se dokaže preda mnom, ali i pred mojim ocem.

„Nataša te upregnula da nam pomogneš?“, pitao ga je moj otac nasmejano i pružio mu ruku.

„Znaš kako je“, odgovorio mu je Zoran, kao da je Nataša od pre dvadeset pet godina i sada ista osoba.

„Kako izdržavaš s njom? Prešlo je dvadeset stepeni, znači sad mora da je na Štrandu. Je l' i dalje pliva svoje ture? Kako je ono bilo, od kabine do mosta i nazad?“

„Šta da ti kažem, sad plivamo zajedno. Taman i ja da skinem koju kilu.“

„Ti? Daj, ne maltretiraj me. Ako skineš koju kilu, ostaćeš bez čitavog tela. Usahnućeš! U top-formi si“, rekao mu je moj otac i lupio ga žestoko šakom po stomaku, „neka, konačno je našla sebi ravnog, da može da je prati.“

„Nekad mi se čini da sve što radim jeste da je pratim“, Zoran se usudio da se požali mom ocu, tražeći savet. „A što je najgore, mislim da joj najviše prija kad pliva sama, jer tako broji zamahe i ima svoj tempo. Osećam se sasvim beskorisno.“

„Uvek je bitno kako se postaviš u početku, sve kasnije proizlazi iz toga kakva ti je bila startna pozicija. Ako si od početka taj koji prati, onda ko te jebe. Ne možeš posle da se

žališ kad se to i u budućnosti bude očekivalo od tebe“, odgovorio mu je Nenad, lagodno, kao da priča sa svojim sinom, a ne s partnerom bivše žene.

Zoran je pažljivo otključao garažu, da ne padnu kutije na nas. Strašan je nered, rekao nam je, kao da je to delom i njegova sramota.

„Govorim joj već godinu dana da moramo da se ratosiljamo ovih stvari, ali ona je za svaku ponaosob vezana. Nebitno da li su papiri ili dečja odeća, ako bih bacio išta Andrejevo, mislim da bi to bio kraj naše veze. Ne bi me ni Dunav oprao.“

„Što se mene tiče, pobacaj šta god hoćeš“, ubacio sam se. „Svakako više ne mogu da uđem u to.“

„Stalno mašta kako bi bilo da to neko tvoje dete nosi“, rekao mi je, a ja sam klimnuo glavom. Nije mi se nastavljao razgovor u tom pravcu. Ali mom ocu jeste.

„Rano mu je još za to. Ne treba muškarac pre trideset i neke da dobije dete, šta će mu? Ženama je drugačije, pale im se lampice već oko tridesete. Sećam se jedne, Dragana se zvala. Inače joj je menstruacija bila kao JAT-ovi letovi... Neredovna i nepouzdana u vražju mater. Ali bio sam nešto s njom, naravno, kako to biva, upalio se alarm i pričamo šta ćemo, ja očajan, molim je svim silama, ako je trudna da abortira, a ona odjednom, a pre toga bila normalna, odjednom kaže – ne, ja ću da rodim. Samo joj se upalilo. Priroda je čudo! Gde ćeš da rodiš, ženo, pitam je ja. Kud ćemo s tim?! Sva sreća, nije prošlo ni pola dana, kad eto ti njoj menstruacije. Tad smo i raskinuli.“

Prebirali smo po stvarima i konačno došli do stola. Na njemu su stajale silne kese, koje smo morali da pobacamo sa strane.

„Kakav kaos“, prokomentarisao je moj otac, a onda je primetio kutiju za kameru. „Da li je moguće da je ovo moja kutija? Jeste, mora biti. Vidi ti to.“

Dobro ju je osmotrio, kao da se vratio u neko drugo vreme, za trenutak mi se učinilo da želi da kaže nešto sentimentalno, ali je odustao i uhvatio sto. Zaboravljam da je to nekad bio njegov život.

„Ovo je teško kao tuč.“

Sva trojica smo se prihvatili posla i pokušali da prenesemo radni sto do kombija, a Zoran je ušao u vozilo da bi ga bolje namestio, ali je iste sekunde dobio nagon za povraćanjem.

„Šta smrdi ovde tako?“

Moj otac se zadovoljno nasmejao.

„E, moj Zorane, zar si tako osetljiv?“

„Šta prevoze ovde?“, pitao je Zoran šokirano.

„Svinjske hemikalije“, odgovorio je moj otac, ne bez ponosa.

Zoran se naslonio na zgradu i počeo agresivno da podri-guje. Stavio je prst u usta.

U tom trenutku, moja majka je, sveže okupana, pristizala na biciklu. Videla je Zorana naslonjenog na zgradu i odmah-nula glavom.

„Šta se desilo? Je l' ti to povraćáš?“, pitala je, pogledala ga sažaljivo i onda me zagrlila.

„Smučilo mu se od smrada u kombiju“, rekao joj je Ne-nad.

Zoran se nekako pridigao i prišao nam.

„Jesi služio vojsku?“

„Jesam, u Sloveniji“, odgovorio mu je Zoran, sasvim bled, bez krvi u usnama.

„Vidi se. Ja sam na Kosovu. Tamo kakve smo smradove iskusili, ovo je sad miomiris“, pohvalio se moj otac.

„Je l' treba nekako da pomognem?“, ponudila se Nataša.

„Žene uvek dolaze na kraju, kad je posao već završen. Ne treba, jaki smo mi momci.“

„Vidim“, dodala je.

Začutili smo. Dok smo bili samo nas trojica, razgovor je još nekako i funkcionisao. Po dolasku moje majke, situacija je postala čudna. Nenad je to osetio, iako se uvek pravio da je neosetljiv, i povukao se u kombi, pod izgovorom da ide da upali klimu, mada se uvek vozio sa otvorenim prozorima. Majka me je zagrlila i pitala kad ću doći na duže.

„Poslala sam Leni poruku, bilo mi je žao da je tek tako izbacim iz života.“

„Šta si uradila?“, pitao sam je besno. „Da li si ti normalna?“

Slegnula je ramenima i pogledala me tužno.

„Koji ti je bio kurac da se mešaš u našu stvar?“, pitao sam je opet.

„Nisam ništa uradila, samo sam joj rekla da ne znam šta je bilo između vas dvoje, ali da mi je bila draga i da cenim njenu snagu i posvećenost poslu i da joj želim sve najlepše u životu. To je ljudski! Znam da joj je mama bila bolesna, a to nije lako, vrlo dobro znam kako je to kad rano ostaneš bez mame i guraš se u tom poslu sa aždajama. Nije to lako, verovao ili ne.“

„Svejedno, zašto si to morala da uradiš?“

„Ja sam joj rekao da to ne radi“, ubacio se Zoran. „Ali nije me slušala...“

„Odgovorila mi je i stavila srce na kraju poruke. Bilo mi je žao, iako je nisam volela koliko sam volela Nađu, ali to je jer ste vas dvoje nekako odrastali zajedno, ona je bila dete, uvek je bilo Andrej i Nađa, ali svejedno, iako si ti mislio da sam imala nešto protiv tvoje i Lenine veze, nisam. Bila mi je draga i cenila sam je kao osobu i želela sam da to zna.“

„Stvarno ne znam šta da kažem“, rekao sam joj besno, ali pomirljivo.

„Znala sam da ćeš se ljutiti, ali sam morala da ti kažem, ne treba držati stvari u sebi. Dođi sledeći put na duže. Relja te se baš uželeo, da odigrate partiju tenisa, a i ja sam, mada to ne moram da govorim.“

Mahnuo sam Zoranu i ušao kod oca u kombi.

„Ovde stvarno grozno smrdi“, rekao sam mu.

„Na sve se čovek navikne“, odgovorio mi je.

Trubnuo je, a moja majka i Zoran su, gurajući bicikle, nastavili svoj put ka Štrandu.

Njih dvoje hodaju brzo, kao da nisu sigurni jedno u drugo. Kao da i dalje ne znaju ka čemu idu.

6.

„Hoće li nas čekati Darko pred stanom?“, upitao me je otac dok je skretao ka fakultetima.

„Javio sam mu, biće ispred za sat vremena.“

„I, ko je raskinuo?“, pitao me je konačno, nakon dva meseca.

Pogledao sam u njega. Nisam znao šta da mu odgovorim. Da sam raskinuo ja, bilo bi jednostavnije. Da kažem da smo raskinuli zajedno, udovoljio bih svojoj sujeti, ali bih slagao. Lena je presekla, na kraju. Ko je doveo do kraja, to je drugo pitanje. Ali to nije pitanje koje je moj otac postavio.

„Zapravo je savršeno nebitno ko je raskinuo. Mlad si. Zaboravićeš. Proći će. Pojaviće se nešto novo. Boleće te par dana, možda par nedelja, možda nekoliko meseci. A onda će proći godinu dana, a ti ćeš se setiti kad budeš prolazio pored stana da si tu živeo. Tek posle toga ćeš se setiti s kim...“

„Nije mi ovo prvi raskid“, rekao sam mu.

„Verovao ili ne, budi uveren da ti nije ni poslednji. Računam, još jedan veliki raskid ti sigurno predstoji. Lepo je to vreme, kad čovek raskine tek tako. Bez prtljaga.“

Prošli smo rektorat, izašli na kej, stali na semaforu, provozali se ispod mosta, sve to znam, napamet znam put ka Beogradu, a sva mesta rodnog grada uvek imaju neku priču, ali to nikad nisu tvoje priče. To su priče koje vezuješ za roditelje, za prijatelje iz detinjstva, to su iskustva koja si stekao dok si još bio tu, omeđen sa svih strana. Kasnije, sve što izgradiš deluje ti kao tvoje. Ali ono odakle si počeo, temelji na kojima gradiš dalja iskustva nikad nisu tvoji.

„Šta je bilo s bakom? Rekla mi je da se nešto desilo.“

„Šta ti je rekla?“

„Ništa, da je zbog nečega tužna. Šta se desilo?“

„Opet je bilo sranje s Nikolom. Opet zbog njegovih sranja ja ispaštam.“

Nikola je njegov brat. Sukob je počeo davno, pre nego što bih mogao da pronađem razlog. Nenad je kao majka, a Nikola isti otac ili, još tačnije, dedin brat. Dva suprotstavljena sveta, dve suprotstavljene ideje. Jedna ne može bez ljudi, druga ne ume sa ljudima. Kad je trebalo da se izgradi porodična kuća početkom devedesetih, Nikola je rekao da je on lekar i da neće i da ne treba da prlja ruke; kad su se nosili betonski blokovi, Nikola je imao ispit; kad je trebalo roditelje smestiti u bolnicu, iako je lekar, Nikola je imao druge pacijente i sve je spalo na mog oca, kao starijeg brata. Baba mi je jednom rekla: „Starija braća uvek najebu, zapamti to.“ Kroz istoriju je dokazano da ta tvrdnja nije tačna. Ali nijedna priča nije tačna.

Sklonio sam muvu s čela, tako mi je dosađivala da sam joj poželeo sve najgore.

„Svakog jutra, dok ide na posao, zove mamu i zajebava je. Pita je da li je bila u *Lidlu*, da li je čekala u redu za jeftine piliće. Zamisli koliki moraš da budeš psihopata da se tako ponašaš. Ne pita je ni kako je, samo je svakog dana tovari

o Srbiji, kao da je on sad bogzna kako uspeo jer je otišao u Austriju. A onda, dođe ovde i znaš šta uradi? Kupi paradajz na kilo! Eto, to uradi ovde, seljačina jedna odvratna. Znaš šta mu je bila omiljena zanimacija kad je bio dete? Da se zatrči iz sobe u sobu poput bizona i udari glavom dedu u rame. Iz sve snage. I onda sad zove mamu svaki dan da joj priča koliko je para potrošio na kozmetiku, koliko na zatezanje lica, koliko je kilometara istrčao, a debeo je kao svinja. Pa joj priča koliko radi, koliko zarađuje, a ona mu kaže što ne daš deci pare, ali ne, on je škrtica, samo pare, pare, pare, a pun je kao brod, pa joj kaže kako je njemu šećer visok, da li možeš da zamisliš da ja ikad kažem mami za svoj šećer? Duplo mi je viši nego njemu. Duplo! Zašto ona to mora da zna? Da li joj je bolje u životu zbog toga? Nije! On njoj sve ispriča, sve što mu se dešava, a onda njoj skoči pritisak i zove mene da mi kuka, pa meni skoči pritisak i tako ukrug. Misliš da je išta uradio za njen srčani problem? Ja joj nalazim lekare, a rođeni sin, koji ne može dve godine da pomeri dupe iz Klagenfurta, a može da ide na kongrese po karipskim ostrvima i da me zove odande, ne da me pita šta radim, nego da mi kaže šta je sve obišao brodom, akcentujući svaku cenu kao da je aukcija, taj rođeni sin, kardiolog, ne pita rođenu majku kako joj je srce. I onda kad mu ona kaže da je nikad ne pita kako je, a da je ja zovem svaki dan, onda se on naduri kao devojčica i kaže da bi trebalo da ju je sramota što ga poredi sa mnom. Kao da sam ja niža vrsta od tog gospodičića.“

Primetio sam da su mu se obrazi zarumeneli, što je značilo – skoćio mu je pritisak. Uključili smo se na auto-put, kako smo znali i umeli.

„I onda je baki pre nekoliko dana... kad smo se čuli, u sredu? Tad, u sredu, tad joj je konačno dopizdelo i odlučila je da prepíše kuću na moje ime, jer je znala da će on da zajebava

za prodaju. Što znači, ja prodam kuću kako mislim da treba, po ceni koju hoću i podelim pare napola! Sećaš se kako je to već radio kad je deda umro? Nije mogao da potpiše papire kako treba mesecima. Zvao sam Kileta, advokata, potpisali smo ugovor. Naravno, to se ne dovodi u pitanje, daću pola Nikoli, samo neka mi se više na oči ne pojavljuje. Nisam ja čovek koji bi tako brukao svoj obraz da se sporim s njim oko para. Neka dobije pola i da se tera u tri pičke lepe materine daleko od mene.“

„Misliš da je to bilo ishitreno s njene strane? Znam da je besna na njega i povređena, ali opet, jebô sve to.“

„Rekao sam joj da mu nipošto ne kaže da je to uradila. Nipošto! Kad umre, sve ću da preuzmem na sebe. Ako bude hteo da me tuži, neka me tuži. Samo je bitno da izdrži do smrti i da mu sad ništa ne kaže, jer će je to ubiti.“

„Mislim da je ćutanje o tome sad dovoljno ubija.“

„Veruj mi, ubiće je mnogo više kad vidi na šta je njen rođeni sin spreman. Ne znaš ti Nikolu, on je uvek prema tebi gajio posebno pozitivna osećanja, ali on je spreman da otera rođenu majku na sud. Samo neka ona drži jezik za zubima, i kad umre, neka sve padne na mene. Ako čujem jednu reč od njega, neće se dobro provesti, zagorčaću mu život, zavalicu mu takav aperkat da će se sve tresti. Onaj razvod što je imao neće biti ništa kad se zakači sa mnom.“

„Svejedno, ne mislim da ćutanje pomaže. Poješće je to“, rekao sam, ne razmišljajući o tome koliko se naš odnos bazira upravo na onom prećutanom. Da nije tako, gde bismo bili danas?

„Sve ću ja da rešim, ona samo treba da izdrži da mu ne kaže ništa. Uvek je sve bilo u redu kad sam ja po svom rešavao stvari. Dobiće pola a da neće ni prstom mrdnuti oko prodaje.“